

ZVEZA ZA TEHNIČNO KULTURO SLOVENIJE

58. SREČANJE MLADIH RAZISKOVALCEV SLOVENIJE

**Saj se samo hecamo.
Je to nasilje?**

aplikativni inovacijski predlogi in projekti

AVTORJA:

VID JOŽE PEV, 8. razred

TIMOTEJ POŽAR, 8. razred

MENTORICA:

KATJA STAJNKO, prof.

OŠ LUDVIKA PLIBERŠKA MARIBOR

Lackova cesta 4

2000 Maribor

Maribor, 2024

KAZALO

Vsebina

1. UVOD.....	2
2. TEORETSKE OSNOVE.....	3
2.1 PRAVICE SKOZI ČAS.....	3
2. 1. 1. Kaj so pravice?	3
2. 1. 2 Pravice v šolskem prostoru	4
2. 2 KAJ JE NASILJE	6
2. 2. 1 Nasilje v šolskem prostoru.....	8
2. 3 DRUŽABNE IGRE.....	8
2. 3. 1 Didaktične igre	10
3. METODOLOGIJA DELA	12
3. 1 CILJ IN NAMEN	12
3. 2 VPRAŠANJA	12
3. 3 IZDELAVA NAČRTA	12
3. 3. 1. Testiranje načrta	13
3. 4 NADGRADNJA OSNOVNE IGRE V SPLETNI KVIZ	14
3. 5 OBLIKOVANJE KONČNEGA IZDELKA	14
3. 5. 1 Težave.....	16
3. 6 IZRAČUN STROŠKOV	17
3. 7 PRIMERJAVA S TRŽIŠČEM	18
3. 7. 1 Igra Amnesty International.....	18
3. 7. 2 Igra Human rights.....	19
4. REZULTATI IN DISKUSIJA	19
4. 1 ANKETA.....	19
4. 2 INTERVJU	23
6. DRUŽBENA ODGOVORNOST	27
7. ZAKLJUČEK	27
8. PRILOGE.....	28
9. VIRI	29

Slikovno kazalo:

Slika 1: Logotip organizacije	3
Slika 2: Marija Terezija – ustanoviteljica splošne šolske obveznosti	4
Slika 3: Človek ne jezi se	9
Slika 4: Monopoly	9
Slika 5: Activity.....	10
Slika 6: Igra - poštevanke.....	11
Slika 7: Igra - Slovenija.....	11
Slika 8: Igra - opismenjevanje.....	11
Slika 9: Igra	13
Slika 10: Kartice znanja in nagrad/kazni.....	13
Slika 11: naslovna stran aplikacije Wordwall	14
Slika 12: Eno od vprašanj najine spletne igre	14
Slika 13: Izsek igre	15
Slika 14: Igra Naše pravice – naše okolje	18
Slika 15: Igra Human rights	19

Kazalo grafov:

Graf 1: Anketiranci glede na spol.....	20
Graf 2: Anketiranci glede na starost.....	20
Graf 3: Nasilje v šolah - sedaj in nekoč.....	20
Graf 4: Kdaj je šala nasilje?	22

POVZETEK

Dojemanje nasilja med mladimi se razlikuje od tega, kako nasilje dojemajo odrasli. Velikokrat se mladi šalimo, drug drugega hecamo, kot pravimo sami, ter si na tak način popestrimo kakšen odmor. Sva šolska vrstniška mediatorja in odločila sva se, da bova poizvedela, kje je ta meja, ko je *hec* res samo *hec* in kdaj se s *hecom* prestopi meja kršenja pravic nekoga drugega in dejanje postane nasilje. Za omenjeno raziskovanje je bilo najprej potrebno raziskati, kaj sploh nasilje je in kakšne so naše pravice. Osredotočila sva se predvsem na pravice v šolskem prostoru, kajti tam mladi preživimo večji del dneva in ravno v šoli se takšni *heci* največkrat dogajajo.

Skozi anketo in intervju sva želela ugotoviti ali mladi nasilje res vidimo drugače kot odrasli. Glede na to da sva v lanskem šolskem letu pri predmetu etika izdelala družabno igro, sva jo želela nadgraditi. Zadala sva si cilj, da izdelava didaktično igro, ki bo temeljila na zabavi, hkrati pa bo mlade igralce ozaveščala o pravicah in nasilju.

Ključne besede: nasilje, pravice, hec

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila mentorici, ki naju je pri delu vodila in naju poučila o načinih raziskovanja, naju povezala z nekaterimi ljudmi in na ta način omogočila, da sva nalogo pripeljala do cilja. Vesela sva, da naju je že od začetka spodbujala k temu, da najina naloga ne bo samo golo raziskovanje, ampak bova kot zaključek naredila igro, ki služi kot učni pripomoček.

Zahvaljujeva se tudi vsem učiteljicam, ki so bile pripravljene sodelovati v intervjuju in s pomočjo odgovorov pomagale potrditi ali zavreči najina raziskovalna vprašanja.

Za pomoč pri oblikovanju igre se zahvaljujeva oblikovalcu družabnih iger, ki nama je dal odlične napotke za izdelavo, hkrati pa nama je skozi njegove igre prikazal vse pluse in minuse pri samem oblikovanju igre, vse od načrta do konca, torej do prodaje.

1. UVOD

Hecati se. Nekaj kar bi v nas naj sprožilo smeh, pozitivne občutke. A beseda hec je nekaj drugega. Etimološki¹ slovar namreč navaja, da beseda hec izvira iz nemške besede *hetz*, kar pomeni groba šala, močno je pa povezana z besedo *hate*, kar v angleščini pomeni sovražiti. Besedo hec tako slovar povezuje tudi z besedami, kot so dražiti, ščuvati, preganjati. (Fran, pridobljeno 2. 11. 2023)

Slednje besede imajo negativen prizvok in so povezane z nasiljem in kršenjem pravic.

Učenci se zavedamo, da imamo pravice in dolžnosti. Zavedamo se tudi, da z neupoštevanjem pravil kršimo pravice drugih. To nas učijo že od prvega razreda osnovne šole najverjetneje že v predšolskem obdobju. V teoriji je to vsem jasno, v praksi pa se zaplete, ko je naše videnje nasilja drugačno od videnja nekoga drugega. Predvsem v času odmorov zato prihaja do velike večine kršenja pravic. Ko se mi šalimo na račun nekoga drugega, ko smo v središču pozornosti in ko si želimo biti »in«, se nekdo drug počuti ponižanega.

Zanimalo naju je, kako ljudje, ki so že končali šolanje, gledajo na nasilje v šoli. Se jim zdi, da je nasilja več kot nekoč? Kako so si nekoč krajšali tiste proste minute v šolah? Obrnila sva se tudi na ljudi, ki so vsakodnevno v stiku z nami, učenci, torej na učitelje. Z njimi sva opravila intervju. So pogledi na nasilje podobni, je nasilja res več ali o tem samo več govorimo, bova prikazala med samo analizo rezultatov, ki sva jih dobila.

Naredila sva družabno igro, s katero sva želela mladim približati pojma pravica in nasilje. Zabavna igra, ki pa ni le zabava. Je priložnost za učenje, raziskovanje in igra pri kateri skozi solidarnost, odgovornost in znanje ozaveščamo mlade za boljši jutri.

Ker na slovenskem tržišču takšne igre še ni, meniva, da bi lahko z najino igro popestrila pouk v osnovnih šolah, hkrati pa širila obzorja tudi tistim, ki so šolanje že končali in se želijo ozaveščati v tej smeri.

¹ Etimologija je veda o zgodovini besed, izvoru in pomenu.

2. TEORETSKE OSNOVE

2.1 PRAVICE SKOZI ČAS

V preteklosti ljudje niso imeli toliko pravic, kršene so jim bile tudi osnovne človekove pravice. Zaradi tega so se upirali. Na razvoj človekovih pravic so tako vplivali različni dogodki, osebnosti in pojavi iz daljne in bližnje preteklosti:

- Hamurabijev zakonik, ki je nastal pred 2000 leti.
- Kitajski filozof Konfucij, ki je zagovarjal človeško svobodo.
- Rojstvo Jezusa in krščanstvo.
- Razsvetljenstvo z Voltairom na čelu.
- Deklaracija o pravicah človeka in državljana iz leta 1789.
- Odprava suženjstva v Evropi v 19. stoletju.
- Splošna deklaracija o človekovih pravicah. (10. 12. 1948)
- Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah. (4. 11. 1950)

2. 1. 1. Kaj so pravice?

SSKJ² navaja, da je pravica nekaj, *kar je v skladu s človekovimi predstavami, normami in pravili.* (Fran, pridobljeno 2. 11. 2023)

Miro Cerar (2007) v svoji kolumni navaja, da je sam pojem pravica, prazen. Pomen dobi šele takrat, ko ga povežemo z dobrinami ali vrednotami. Ob tem omeni tudi, da so pravice močno povezane z dolžnostmi, na kar bi se moralo opozarjati že v osnovnošolskem obdobju.

S tem se strinjajo tudi pri Amnesty International³, kjer navajajo, da ima vsak človek pravice, hkrati pa je dolžen spoštovati pravice nekoga drugega.

Slika 1: Logotip organizacije

² Slovar slovenskega knjižnega jezika

³ Mednarodna nevladna organizacija, ki se bori za človekove pravice.

Človekove pravice si prizadevajo za ohranitev mednarodnega miru in varnosti, priznane so kot pravne norme in določajo minimalne standarde za vse ljudi. Ljudem pravice pripadajo, ne moremo jih kupiti, si jih prislužiti ali jih podedovati. Pravice so univerzalne, kar pomeni, da veljajo za vse ljudi sveta, ne glede na spol, starost, raso, versko prepričanje. (Amnesty International, pridobljeno 23. 11. 2023)

2. 1. 2 Pravice v šolskem prostoru

Ena izmed najpomembnejših otrokovih pravic je pravica do izobrazbe.

Zagotovo vsi poznamo Marijo Terezijo. Je namreč prva, ki je uvedla obvezno osnovno šolo za vse, ne glede na spol. Šolanje je bilo namreč obvezno za vse otroke od 6. do 12. leta. Kasneje se je to spreminjalo, a vedno so stremeli k temu, da se otrokom omogoči vsaj osnovna izobrazba. Vse do leta 1959, ko je bil sprejet Zakon o osnovni šoli, ki je uvedel obvezno in enotno osemletno osnovno šolo. Ta je trajala vse do leta 1999, ko se je začela uvajati devetletna osnovna šola. (Okoliš, 2008)

Slika 2: Marija Terezija – ustanoviteljica splošne šolske obveznosti

Dolžnost države je, da otrokom zagotovi enake možnosti za pridobitev izobrazbe. Srečo imamo, da je v Sloveniji to urejeno, kajti ta pravica je ponekod po svetu še vedno kršena.

Pravice v šolskem prostoru določa pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli, ki je izdan v sklopu Zakona o osnovni šoli (1996).

2. člen tega pravilnika tako navaja pravice učenca v osnovni šoli:

- *da obiskuje pouk in druge vzgojno-izobraževalne dejavnosti,*
- *da mu je v šoli zagotovljeno varno in vzpodbudno okolje,*
- *da šola organizira življenje in delo s spoštovanjem univerzalnih civilizacijskih vrednot in posebnosti različnih kultur,*
- *da mu šola zagotavlja enakopravno obravnavanje ne glede na spol, raso in etnično pripadnost, veroizpoved, socialni status družine in druge okoliščine,*
- *da šola zagotovi varovanje njegovih osebnih podatkov v skladu z zakonom in splošnimi predpisi,*
- *da učitelji in drugi delavci šole spoštujejo njegovo osebnost in individualnost ter njegovo človeško dostojanstvo in pravico do zasebnosti,*
- *da se pri pouku upošteva njegova radovednost ter razvojne značilnosti, predznanje in individualne posebnosti,*
- *da pri pouku dobi kakovostne informacije, ki sledijo sodobnemu razvoju znanosti in strok,*
- *da dobi o svojem delu sprotno, pravično in utemeljeno povratno informacijo,*
- *da dobi pri svojem delu pomoč in podporo, če ju potrebuje,*
- *da svoji razvojni stopnji primerno sodeluje pri oblikovanju dnevov dejavnosti, ekskurzij, interesnih dejavnosti in prireditev šole,*
- *da se lahko svobodno in brez negativnih posledic izreče o vseh vprašanjih iz življenja in dela šole, ki ga zadevajo,*
- *da se vključuje v delo oddelčne skupnosti učencev, skupnosti učencev šole in šolskega parlamenta učencev,*
- *da sodeluje pri ocenjevanju,*
- *da sodeluje pri dogovorjenih skupnih akcijah.*

Zakon v tem členu omenja tudi dolžnosti, ki pa so:

- *da spoštuje pravice drugih učencev in delavcev šole,*
- *da izpolni osnovnošolsko obveznost,*
- *da redno in točno obiskuje pouk in druge vzgojno-izobraževalne dejavnosti,*
- *da izpolnjuje svoje učne in druge šolske obveznosti,*
- *da učencev in delavcev šole ne ovira in ne moti pri delu,*

- *da v šoli in izven šole skrbi za lastno zdravje in varnost ter ne ogroža zdravja in varnosti ter osebnostne integritete drugih učencev in delavcev šole,*
- *da spoštuje pravila hišnega reda,*
- *da varuje premoženje šole ter lastnino učencev in delavcev šole,*
- *da se v šoli in izven šole spoštljivo vede do drugih,*
- *da sodeluje pri urejanju šole in šolske okolice, dogovorjenem v oddelčni ali šolski skupnosti učencev,*
- *da sodeluje pri dogovorjenih oblikah dežurstva učencev.*

Po prebranem sodeč lahko zatrdiva, kar nas učijo skozi leta izobraževanja. Da so pravice in dolžnosti povezane. Hkrati pa lahko potrdiva napisano v prejšnjem poglavju, ko sva pisala o tem, da Miro Cerar trdi, da so pravice in dolžnosti povezane z vrednotami.

2. 2 KAJ JE NASILJE

Nasilje je prisotno povsod, kjer je družba kot taka, zato sva marsikje prebrala, da je nasilje staro toliko kot človeštvo. Nasilje se pojavlja povsod ne glede na socialni, ekonomski, religiozni in še kakšen drug status. Kot sva omenila, je povezan z družbo in je zato družbeni problem.

V veliko primerih nasilja gre za

- zlorabo moči,
- potrebo po prevladi in nadzorovanju,
- uresničevanje lastnih interesov.

V literaturi najdemo veliko različnih definicij o tem, kaj nasilje je, kako je povezano z določeno družbo ter kako je odvisno od okoliščin, pa vendar je vsem definicijam skupno to, da gre pri nasilnem vedenju za škodljiv namen, za povzročeno škodo in za kršenje nekih veljavnih norm, o katerih pa smo že v prejšnjem poglavju ugotovili, da so povezane s pravicami oziroma kršenjem le teh.

3. člen ZPND⁴ (2008) nasilje v družini opredeljuje z naslednjimi vrstami nasilja:

- NASILJE V DRUŽINI: Je vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu, ne glede na starost, spol ali drugo okoliščino žrtve ali povzročitelja nasilja.
- FIZIČNO NASILJE: Uporaba fizične sile, ki pri žrtvi sproži bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe ali ne.
- SPOLNO NASILJE: So ravnanja povezana s spolno vsebino, ki jim žrtev nasprotuje, je vanje prisiljena ali jih zaradi stopnje razvoja ne razume.
- PSIHIČNO NASILJE: So ravnanja, ko povzročitelj pri žrtvi sproži strah, ponižanje, občutek manjvrednosti in ogroženosti.
- EKONOMSKO NASILJE: Gre za neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje žrtve z dohodki in premoženjem.
- ZANEMARJANJE: Gre za posebno obliko nasilja, ko oseba opušča skrb nad družinskim članom, ki potrebuje skrb zaradi starosti, bolezni, invalidnosti ali drugih okoliščin.

SSKJ navaja, da je nasilje *dejaven odnos do nekoga, značilen po uporabi sile, pritiska*. (Fran, pridobljeno 2. 11. 2023)

Društvo za nenasilno komunikacijo v svojem priročniku definira nasilje kot *nespoštovanje meja (psiholoških, čustvenih, fizičnih, pravnih ...) druge osebe oziroma drugega živega bitja*. (Kuhar in drugi, 1999)

Ker se v nalogi osredotočava predvsem na nasilje med vrstniki, navajava še definicijo vrstniškega nasilja. *Vrstniško nasilje je namerna, ponavljajoča se uporaba fizičnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja povzročitelja nad drugim otrokom ali mladim podobne ali enake starosti*. (Aničić in drugi, 2002)

⁴ Zakon o preprečevanju nasilja

2. 2. 1 Nasilje v šolskem prostoru

Šola je vzgojno-izobraževalna ustanova, v kateri se družimo tudi po 8 ur na dan. Če vemo, da je nasilje povsod, kjer smo ljudje, potem vemo tudi, da je nasilje prisotno tudi v šoli in tudi izven šolskega prostora, ko se družimo s sošolci in vrstniki iz šolskega okoliša.

Nekatere vrste nasilja se v šoli odkrivajo lažje in hitreje, medtem ko so nekatere vrste nasilja skrite in težje dojemljive. Nekatera nasilna dejanja v šoli so narejena v afektu, medtem ko so druga načrtovana in premišljena.

V priročniku Šole za ravnatelje (2009) avtorji navajajo, da je najbolj razširjeno nasilje v šoli, nasilje med vrstniki, ni pa to edino nasilje v šoli. Poleg omenjenega se namreč v šoli pojavljajo tudi naslednja nasilja:

- nasilje učiteljev nad učenci,
- nasilje učencev nad učitelji,
- nasilje v odnosu med starši in učitelji,
- nasilje med zaposlenimi in
- nasilje družine nad otrokom.

2. 3 DRUŽABNE IGRE

Igra ima pomembno vlogo pri otrokovem razvoju. Osnovni namen igre je, da se vsi sodelujoči pri tem zabavajo.

Tomažinova (2020) navaja, da se otrok med igro uči uravnavati svoje vedenje, na primer ob zmagi ali porazu izražati čustva na družbeno sprejemljiv način, deliti z drugimi, počakati, da pride na vrsto in upoštevati preostala pravila. Ta je pogosto treba tudi dogovoriti, tako so družabne igre lahko spodbudne tudi za razvoj na govornem področju. Uspešnost igre je odvisna od kakovostnih pravil. Ta morajo biti podana razumljivo, za različno dojemljive udeležence, a še vedno dovolj natančno, da ne dopuščajo napak in ne pripeljejo do tega, da igra sploh ni več zanimiva. Pravila so zato, da jih igralci upoštevajo, znotraj pravil pa je toliko možnosti, da omogočajo vsakemu igralcu razmišljanje z lastno glavo. Podatek o tem, koliko časa lahko traja igra, je danes običajno naveden v navodilih – tako je mogoče igro tudi razvrstiti po zahtevnosti. (Pridobljeno 15. 1. 2024)

Na spletnem portalu Bibaleze (2022) navajajo kar 8 prednosti igranja družabnih iger:

- *Manj časa preživetega za zaslone elektronskih naprav.*

- *Ustvarjanje vezi s prijatelji in družino.*
 - *Ustvarjanje nepozabnih spominov.*
 - *Dragocen učni pripomoček za otroke.*
 - *Zmanjšanje stresa.*
 - *Izboljšanje kognitivne⁵ funkcije.*
 - *Lažja socializacija.*
- Povečanje samozavesti. (Pridobljeno, 15. 1. 2024)*

Slika 3: Človek ne jezi se

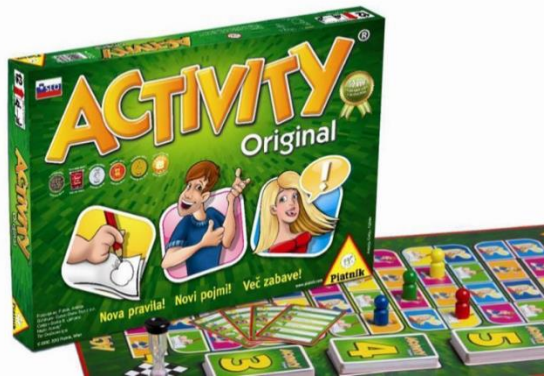
Vir: <https://www.outletigrac.si/product/clovek-ne-jezi-se-vikingtoys/>

Slika 4: Monopoly

Vir: <https://www.kompas-shop.si/sl/Druzabne-igre/Monopoly-Classic-druzabna-igra/>

⁵ Funkcije povezane z delovanjem naših možganov.

Slika 5: Activity

Vir: <https://www.eigrace.eu/izdelek/activity-igra/>

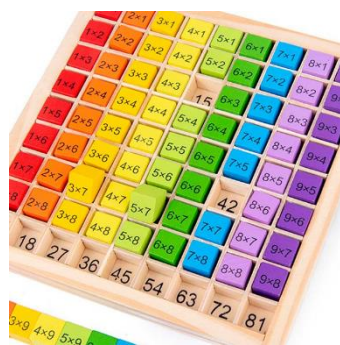
2. 3. 1 Didaktične igre

Didaktične igre so igre z nalogami, ki zahtevajo in hkrati razvijajo sposobnosti in aktivnosti, potrebne za dojemanje, ustvarjanje in poustvarjanje z otrokom privlačno vsebino in pravili. (Klemen, 2010, pridobljeno 4. 11. 2024)

Strokovnjaki ob tem poudarjajo, da je lahko vsaka igra didaktična igra, saj se ob vsaki igri otrok lahko kaj nauči. Razlika je v tem, da ima didaktična igra nek učni cilj, ki ga otrok lahko zazna ali pa ne.

Pulko (1999) v svojem članku navaja, da so cilji didaktičnih iger naslednji:

- *Zagotoviti učinkovito učenje in dolgotrajno pomnjenje.*
- *Povečati motivacijo za neko vsebino.*
- *Vplivati na maksimalno usmerjenost k vsebini brez prisile.*
- *Razvijati zdravo tekmovalnost.*
- *Popestrili pouk.*
- *Ponoviti in utrditi znanje.*
- *Doseči vzgojno-izobraževalne cilje na ne obremenilen način.*
- *Naučiti se pravil igre ter jih vestno in vztrajno upoštevati.* (Pulko, 1999, str. 42)

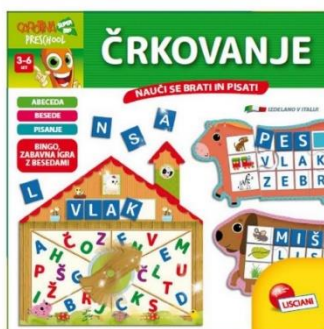
Slika 6: Igra - poštevanka

Vir: <https://www.mimovrste.com/izobrazevalne-igrace/netscroll-didakticna-igra-za-ucenje-100142931921>

Slika 7: Igra - Slovenija

Vir: <https://www.medkulturnost.si/didakticna-igra-slovenija/>

Slika 8: Igra - opismenjevanje

Vir: <https://www.babycenter.si/lisciani-igra-crkovanje-1025516.html>

3. METODOLOGIJA DELA

3.1 CILJ IN NAMEN

Cilj najinega raziskovanja je narediti družabno igro, s katero želiva mladim približati pojem pravic in kršenja le teh. Zabavno igro, pri kateri so tako kazni kot nagrade, lahko uporabimo kot didaktičen pripomoček za učenje ali ponovitev omenjenih vsebin, hkrati pa je lahko igra oblika zabave za krajšanje časa.

3.2 VPRAŠANJA

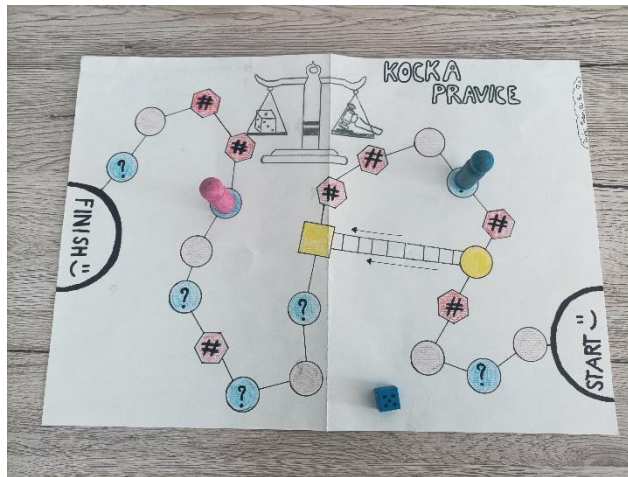
Preden sva se podala v raziskovanje problema, sva se soočala s številnimi vprašanji, izpostavila sva 3, na podlagi katerih sva gradila najino raziskovanje oziroma najin inovacijski predlog.

1. Ali so učenci sedaj bolj nasilni, kot so bili nekoč?
2. Kaj je vzrok temu, da so učenci nasilni drug do drugega?
3. Kako ljudje razumejo besedo »hec«?

3.3 IZDELAVA NAČRTA

V 7. razredu smo se pri predmetu etika učili o pravicah in dolžnostih. Takrat smo za eno izmed nalog dobili, da izdelamo družabno igro na to temo. Izdelala sva igro, ki je bila povod za razmišljanje o nadgradnji. Najin načrt je torej igra, ki je nastala za domačo nalogo.

Osnova igre so vsebine pridobljene pri predmetu etika. Teorijo za vprašanja sva črpala kar iz učbenika, nisva raziskovala širše, saj takrat to ni bilo toliko pomembno. Igra je napisana/narisana na roko, kartice z vprašanji in nalogami sva oblikovala računalniško zaradi lažje preglednosti in morebitnih težav pri branju najine pisave.

Slika 9: Igra

Vir: Lasten vir

Slika 10: Kartice znanja in nagrad/kazni

Vir: Lasten vir

3. 3. 1. Testiranje načrta

Zastavljeno igro smo preizkusili kasneje v razredu, med poukom. Služila je predvsem temu, da smo snov ponovili in utrdili. Ker smo učenci ob takšni obliki dela uživali, hkrati pa utrdili snov, smo se s sošolci pogovarjali o tem, da bi lahko večkrat igrali tovrstne igre.

Super je bilo, da smo igro dejansko tudi zaigrali, saj smo našli kar nekaj napak:

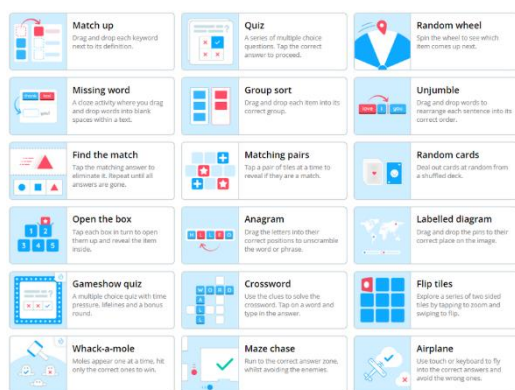
- Zamenjava vprašanja in odgovora.
- Kazni, ki te vrnejo na dodatno kazen.
- Nagrada, ki te pelje na kazen.
- Dodatna oseba, ki se ob igranju dolgočasi.

3. 4 NADGRADNJA OSNOVNE IGRE V SPLETNI KVIZ

Ko sva se odločila, da bova najino igro nadgradila, sva najprej skušala s spletno različico, ampak znanja na tem področju nimava veliko, zato sva naredila spletni kviz, ki bi lahko tako kot družabna ali didaktična igra služil ponavljanju in utrjevanju snovi.

Kviz je narejen tako, da spodbuja tekmovalnost, kar je za najstnike še posebej privlačno.

Spletni kviz sva naredila tudi zato, ker je, kot sva ugotovila skozi sam postopek izdelave igre, cenejši. Pravzaprav je izdelava v osnovni različici aplikacije brezplačna.

Slika 11: Naslovna stran aplikacije Wordwall
Vir: <https://wordwall.net/>

Slika 12: Eno od vprašanj najine spletne igre
Vir: <https://wordwall.net/resource/67676548/klik-nasilja>

3. 5 OBLIKOVANJE KONČNEGA IZDELKA

Spletni kviz je sicer dobro uspel in sva z njim zadovoljna, a najina prvotna ideja ni bila takšna. Že res, da imamo vsi telefone in računalnike, s katerimi lahko dostopamo do spleta, a želela sva si igre, ki bo hkrati poučna, zabavna, poleg tega pa se bo lahko uporabljala v šoli, kjer ni vedno dostopa do omenjene tehnologije.

Vse prej omenjene napake so služile temu, da sva igro s pomočjo oblikovalca spreminjala.

Spremenila sva idejo o tem, da je v igri prisoten nekdo, ki ne igra, ampak je samo pravičnik.

Že v razredu smo ugotovili, da se ta oseba dolgočasi, hkrati pa se izognemo konfliktom, povezanih s tem, kdo bo ta oseba in kdo ne.

Prav tako sva spremenila kartice. Prej sva imela ene kartice, kjer so igralci morali izkazati znanje, povezano s pravicami in nasiljem. Druge kartice pa so bile kazni in nagrade. Te zadnje sva spremenila tako, da sva jih razdelila na kartice solidarnosti in kartice odgovornosti. Že s samim poimenovanjem kartic sva namreč želela mlade voditi v smer dobrih, pozitivnih dejanj. Kartice solidarnosti so tako kartice, pri katerih so opisana dejanja spoštovanja in dejanja dobre prakse. Kartice odgovornosti pa so kartice, pri katerih so opisana dejanja, ki niso vzorna in kršijo človekove pravice.

Igralno površino sva razširila do te mere, da je več prostora in je zelo majhna možnost, da te kartica spoštovanja, torej nagrada, popelje na polje, kjer je karta odgovornosti, torej kazen.

Da pa bo igra ponudila še dodatno znanje, nepovezano z igro, je oblikovalec svetoval, da na igralno površino vključimo še to. Tako je na primer na določenih poljih razlaga določenih pomembnih dneвов, povezanih s pravicami ali pa zgolj pozitivno naravnana misel.

Slika 13: Izsek igre

Vir: Lasten vir

3. 5. 1 Težave

Že takoj ob razgovoru z oblikovalcem družabnih iger sva ugotovila, da je dobiti idejo in izdelati nek prvoten načrt najlažje. Šele kasneje se začnejo težave.

Potrebno je upoštevati določene standarde in predpise za izdelavo družabnih iger, s katerimi se ukvarja Uredba o varnosti igrac. Pri izdelavi igrac je namreč potrebno upoštevati predpisane materiale, barve, hkrati pa ob izdelavi predvidevati vedenje otrok, namen in čas uporabe iger.

Pravno informacijski sistem Republike Slovenije v Uredbi o varnosti igrac (2011) na svoji strani navaja osnovne varnostne zahteve:

- Igrače, vključno s kemičnimi snovmi, ki jih vsebujejo, ne smejo ogroziti varnosti ali zdravja uporabnikov ali tretjih oseb, kadar se uporabijo na predvideni ali predvidljivi način, ob upoštevanju vedenja otrok.
- Pri igračah se upošteva sposobnost uporabnika in, kadar je to primerno, osebe, ki nadzoruje otroka, zlasti pri tistih igračah, ki so namenjene za uporabo otrokom, mlajšim od 36 mesecev, ali za druge opredeljene starostne skupine otrok.
- Etikete, nameščene v skladu s četrtem do šestim odstavkom 5. člena te uredbe, in navodila za uporabo, s katerimi so igrače opremljene, morajo uporabnike ali osebe, ki nadzorujejo otroka, opozoriti na inherentne nevarnosti in tveganje poškodbe, ki izhajajo iz uporabe igrac, ter na načine, kako se izogniti takšnim nevarnostim in tveganju.

Naslednja težava, na katero sva naletela, je seveda finančni strošek. O tem bova pisala v naslednjem poglavju, ko bova predstavila izračun stroškov.

S financami je povezan tudi trg, torej prodaja. Zavedati se je treba, komu je igra namenjena, kakšni so njeni cilji in kako se bo igra oglaševala. Z oblikovalcem smo hitro ugotovili, da bi se najina igra zelo težko prodajala na trgu, kjer je veliko zabavnih iger, po katerih mladi posegajo. Prodajajo se igre, ki so zabavne, smešne. Ker najina igra temelji na znanju, bi bila bolj primerna za didaktično igro. To sva sicer že od začetka vedela, zato je ob morebitni uresnitvi najine ideje potrebno razmišljati o tem, da se igra predstavi šolam, morda Ministrstvu za izobraževanje, skratka ustanovam, katerih cilj je ozaveščati in poučevati o pravicah in nasilju.

3. 6 IZRAČUN STROŠKOV

Stroški izdelave so povezani s količino. Večja kot je količina, manjši so stroški, oziroma natančneje, večji je zaslužek. Pripravila sva tabelo, v kateri količinsko primerjava 100 in 500 takšnih iger.

	100 iger	500 iger
Ilustrator	350 €	350 €
Grafično oblikovanje	350 €	350 €
Tiskanje	500 €	1000 €
Orodje (končno oblikovanje in izrezovanje)	500 €	1000 €
SKUPAJ	1700 €	2700 €

V tem izračunu niso izračunani stroški izdelave prototipa in drugi nastali stroški, ki so majhni, a ne zanemarljivi (potni stroški, telefonski pogovori, čas za dogovarjanje o prodaji, iskanje morebitnih kupcev, sodelovanje na sejnih, oglaševanje na družabnih omrežjih ...).

Po hitrem pregledu cen didaktičnih iger na spletu in v trgovinah sva skupaj z oblikovalcem postavila primerno ceno za igro. Oblikovalec je predlagal ceno 18 €, čeprav bi lahko bila tudi višja, a vseeno je potrebno biti konkurenčen in ugoden, če želiš izdelek prodati.

Ob tako zastavljeni ceni, sva izračunala morebiten dobiček, čeprav o tem sprva nisva razmišljala, a vseeno naju je zanimalo.

PRODANIH 100 IGER		
	Finančni zaslužek	1800 €
	Stroški	1700 €
	Dobiček	100 €

Pri prodanih 100 igrah bi tako zaslužila 100 €, kar pa lahko umestiva tudi med ostale, prej omenjen stroške.

3. 7. 2 Igra Human rights

Skozi to igro so igralci izzvani, da sprejmejo boljše odločitve, ki temeljijo na človekovih pravicah. Velik del učenja poteka skozi razpravo, kratko pripovedovanje zgodb in reševanje problemov. Igralce se tudi spodbuja, da razvijejo razumevanje, da svoboda in pravice prihajajo tudi z odgovornostmi ter se naučijo pomena in ustreznosti zdravih pravil in predpisov v življenju.

Slika 15: Igra Human rights

Vir: <https://hreusa.org/projects/human-rights-board-game/>

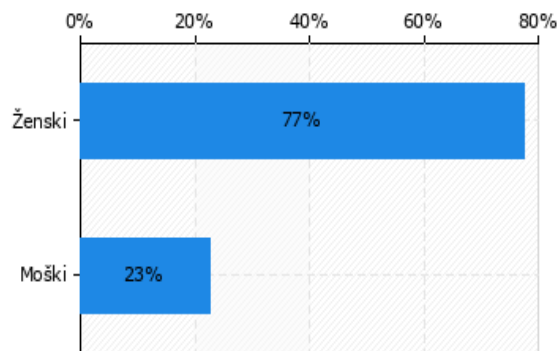
4. REZULTATI IN DISKUSIJA

4. 1 ANKETA

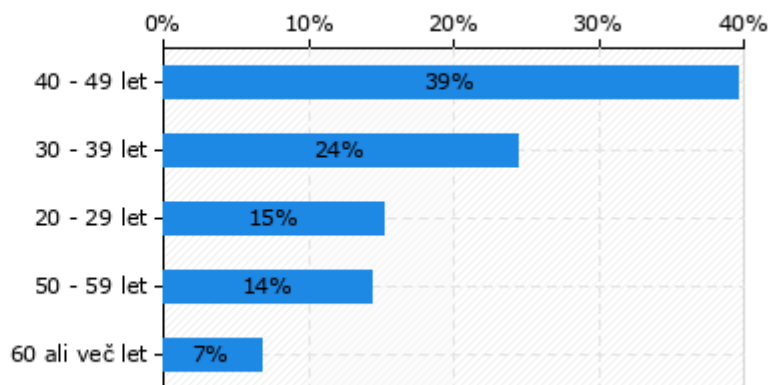
Odgovore na najina zastavljena raziskovalna vprašanja sva najlažje dobila skozi anketo. Sestavila sva spletno anketo in jo delila med znance na družabnih omrežjih. Anketa je bila anonimna. Namenjena je bila predvsem generacijam pred nami zato, da sva lahko primerjala čas, v katerem živiva s časom, ki ga ne poznavata. V anketi je sodelovalo 164 ljudi med 20 in 60 ali več let.

Ker je bila anketa formirana v spletni aplikaciji, sva tudi analizo dobila s pomočjo aplikacije. Dobljeno analizo sva pregledala in jo povezala z vprašanji, ki sva si jih zastavila. V nadaljevanju so zato predstavljeni zgolj rezultati, ki so delno odgovorili na najina raziskovalna vprašanja.

Graf 1: Anketiranci glede na spol.

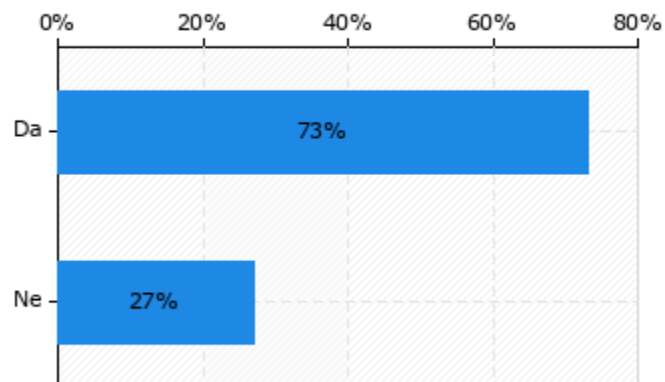
Graf 2: Anketiranci glede na starost.

Najini prvi raziskovalni vprašanji se nanašata na nasilje danes v primerjavi z nekoč ter kakšni so razlogi za to.

1. Ali so otroci zdaj bolj nasilni kot nekoč?

Graf 3: Nasilje v šolah - sedaj in nekoč.

2. Kakšni so razlogi za višjo stopnjo nasilja v primerjavi s časi nekoč?

Iz vseh podanih odgovorov sva naredila skupine glede na ponovitve odgovorov in razlog, ki ga je anketiranec navedel. Razdelila sva jih v 4 skupine.

ZELENA SKUPINA (jasne meje, empatija):

- *Učenci nimajo postavljenih jasnih mej, do kod še lahko pri igri, konfliktu gredo.*
- *Ni več mej in odgovornosti.*
- *Včasih so otroci imeli spoštovanje in empatijo. Danes tega ni več.*

VIJOLIČNA SKUPINA (avtoriteta):

- *Učitelji in strokovni kader imajo premalo avtoritete, ker imajo takoj težave s starši.*
- *Ni spoštovanja avtoritete (učitelja, ravnatelja).*
- *Današnja mladina ne pozna strahu pred učitelji in ne pred starši.*

MODRA SKUPINA (splet, telefoni):

- *Otroci imajo vedno več stika s spletom in njegovimi slabimi strani, ki jim daje nove ideje, kako drug drugega oškodovati.*
- *Danes je mladina obsedena z virtualnim dogajanjem, kjer je veliko prikazanega nasilja.*
- *Več nasilja je, ker nekdaj nismo imeli vsega tega, kar ima danes mladina na razpolago. Nekoč smo se igrali zunaj, danes pa se igrajo s telefoni.*

RDEČA SKUPINA (ozaveščenost):

- *Včasih je bilo več dolžnosti, zdaj je več pravic oz. se teh vsi bolj zavedajo in jih poudarjajo.*
- *Danes se več o tem govori. Prej se to ni opredeljevalo kot nasilje.*
- *Že prej je bilo tega veliko, ampak se o tem enostavno ni toliko govorilo.*

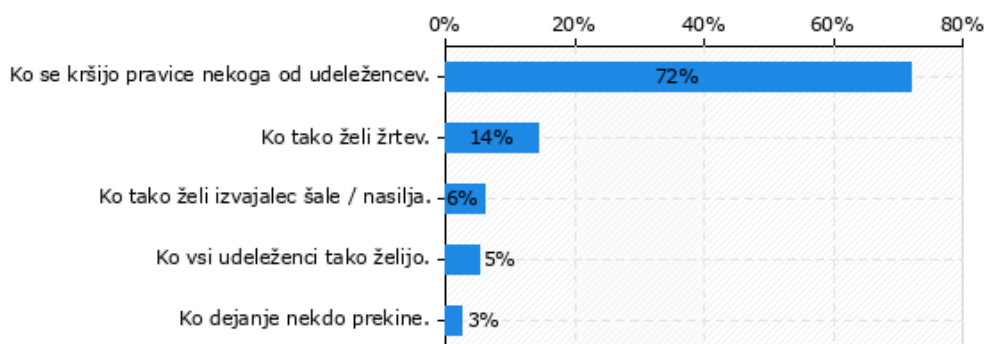
Anketiranci v večini (73 %) navajajo, da je nasilja sedaj več, kot ga je bilo nekoč in navajajo različne utemeljene razloge. Obstaja manjšina (27 %), ki je mnenja, da nasilja ni več kot nekoč. Ti navajajo, da je tudi včasih bilo nasilje, vendar se o tem ni tako govorilo ali celo objavljalo na spletu. Od te manjšine so 3 ljudje tudi mnenja, da je bilo včasih nasilje še hujše, kot je sedaj in da so sedaj otroci preveč zaviti v vato.

Glede na podane odgovore, sicer ne moreva potrditi, da je nasilja zdaj več, lahko le potrdiva, da so anketiranci takšnega mnenja.

3. Kako ljudje razumejo besedo »hec«?

Glede na to, da najina naloga nosi naslov, povezan s hecem (šalo), naju je zanimalo, kakšno mnenje imajo anketiranci o tem, kdaj se v primeru šale, začne nasilje?

Graf 4: Kdaj je šala nasilje?

Kot sva že ugotovila v uvodu naloge oziroma pri odločitvi, da bova nalogo delala, si ljudje šalo zelo različno razlagajo. Zaradi tega naju je zanimalo, kako si to predstavljajo. Kaj jim pomeni šala? Anketiranci so z odgovori dokazali, da ljudje šalo res dojemamo zelo različno. Nekaj njihovih odgovorov sva razdelila v dve skupini. Ena skupina je skupina, ki jim šala predstavlja nekaj pozitivnega, medtem ko nekaterim šala predstavlja nekaj negativnega.

ŠALA – NEKAJ POZITIVNEGA

Kadar se vsi udeleženci lahko smejimo in zabavamo, ker ni žrtve posmeha.

Da se pri tem vsi udeleženi zabavajo in s tem ne povzročajo škode drugemu.

Hec je samo do takrat, dokler se ne počutiš prizadetega ali ogroženega

Šala v mejah spoštovanja.

ŠALA – NEKAJ NEGATIVNEGA

Ko se šališ na račun nekoga drugega.

Velikokrat je to posmeh nekoga ali njegovega življenja.

Želela bi si, da je to nekaj lepega, a ljudje se znajo zadnje čase šaliti še samo tako, da s tem ponižajo nekoga drugega.

Če gledam, kaj je mladim zdaj smešno, se sprašujem, kam vodi vse to.

4. 2 INTERVJU

Želela sva slišati tudi mnenja učiteljev, ki poučujejo na naši šoli, zato sva z njimi izvedla kratek intervju. Intervju sva opravila z 8 učitelji, ki imajo najrazličnejše izkušnje. Intervjuvanci so odgovarjali na naslednja vprašanja:

1. Koliko let poučujete?
2. Se vam je kdaj zgodilo, da ste posredovali pri kakšnem nasilju v šoli, učenci pa so ob tem zatrjevali, da se samo hecajo/šalijo?
3. Se morda spomnite primera?
4. Se vam zdi, da je v šolah več fizičnega nasilja kot takrat, ko ste začeli poučevati?
5. Katera od pravic se vam zdi v šolskem prostoru največkrat kršena?
6. Imate kakšen predlog, kako bi zmanjšali nasilje v šolah, oziroma kako bi mlade ozaveščali o pravicah in kršenju le teh?

1. intervjuvanec

predmetni pouk

Leta poučevanja	38
Izkušnje (nasilje/šala)	da
Primer	Spotikanje na hodniku
Količina nasilja	Ne morem z gotovostjo trditi, da je nasilja več. Vsekakor se pa o tem zdaj več govori in izpostavlja.
Kršena pravica	Pravica do mirnega prisostvovanja pri pouku.
Predlog	Večje ozaveščanje mladih o posledicah, ki sledijo, če kršiš pravice nekoga drugega, si nasilen. Želela bi si več sodelovanja oziroma oporo staršev.

2. intervjuvanec

predmetni pouk

Leta poučevanja	23
Izkušnje (nasilje/šala)	da
Primer	Potiskanje (padec po stopnicah)
Količina nasilja	Menim, da ne.
Kršena pravica	Pravica do zasebnosti
Predlog	Ozaveščanje o nasilju, predvsem družin.

3. intervjuvanec

predmetni pouk

Leta poučevanja	12
Izkušnje (nasilje/šala)	da
Primer	Udarjanje po glavi, ko ima nekdo novo pričesko. Ko je bila še oddaja Na žaru ⁶ , so si izbrali nekoga in princip oddaje praticirali v razredu.
Količina nasilja	Težko posplošim, da je nasilja zdaj več, res pa je, da se zdaj učitelji več ukvarjamo s tem. Tudi za nasilje, ki se načeloma dogaja v popoldanskem času in se prenese v šolo. Predvsem gre tukaj za spletno nasilje.
Kršena pravica	Ne morem izpostaviti nobene, ki bi bolj izstopala.
Predlog	Predavanja strokovnjakov za učence, starše in učitelje. Več izobraževanj za učitelje na tem področju. Preventivne akcije za učence.

4. intervjuvanec

predmetni pouk

Leta poučevanja	9
Izkušnje (nasilje/šala)	da
Primer	Poškodba pri potiskanju v razredu
Količina nasilja	Ne.
Kršena pravica	Pravica do izobraževanja. Do miru v razredu.
Predlog	Redno prihajanje staršev na roditeljske sestanke. Velikokrat starši otrok, ki so nasilni ali kršijo šolski red, sploh ne hodijo na sestanke.

5. intervjuvanec

predmetni pouk

Leta poučevanja	5
Izkušnje (nasilje/šala)	da
Primer	Pretep.
Količina nasilja	Da.
Kršena pravica	Težko bi izpostavila samo eno.
Predlog	Glede na to, da res veliko naredimo na tem področju, ne vidim neke rešitve, ki bi pomagala.

⁶ Komična oddaja, kjer so se na posmehljiv in zbadajoč način norčevali iz zvezdnika.

6. intervjuvanec

predmetni pouk

Leta poučevanja	3
Izkušnje (nasilje/šala)	da
Primer	Pri športu je zaradi tekmovalnosti ogromno nevarnih potez, ki jih učenci jemljejo kot šalo.
Količina nasilja	Ne. Se pa temu posveča vedno več pozornosti.
Kršena pravica	Učenci drug drugemu jemljejo pravico do učenja z neprimernim obnašanjem.
Predlog	Vzgojne kazni in takojšnja vključenost staršev.

7. intervjuvanec

razredni pouk

Leta poučevanja	7
Izkušnje (nasilje/šala)	da
Primer	Pretep. Otroci so rekli, da se ravsajo in da to ni nič.
Količina nasilja	Fizičnega nasilja ni več. Je pa več verbalnega. Otroci se sploh ne zavedajo pomena in moči besed. Nimajo nobene empatije.
Kršena pravica	Pravica do občutka varnosti.
Predlog	Spodbujanje pozitivnega medsebojnega spoštovanja, spodbujanje odprte, spoštljive in pozitivne komunikacije. Mladim še bolj približati načelo medsebojnega spoštovanja: »Ne stori drugemu, česar ne želiš, da drugi stori tebi.«

8. intervjuvanec

razredni pouk

Leta poučevanja	9
Izkušnje (nasilje/šala)	da
Primer	Skrivanje copat sošolcu in norčevanje, ker nima denarja za copate.
Količina nasilja	Nasilja ni več, bi pa rekla, da se zdaj otroci manj zavedajo posledic kot nekoč.
Kršena pravica	Pravica do svobode izražanja. Učenci nekaterim sploh ne pustijo, da jim nekaj ni všeč ali pa jim je všeč.
Predlog	Ker poučujem 8 letnike, menim, da bi morali več ur pri pouku nameniti kakšnim zgodbam/pravljam o nasilju in manj časa morda kateri od tem iz učnega načrta.

Učitelji, ki so sodelovali v intervjuju, imajo različno dolgo dobo poučevanja, poučujejo različno stare otroke, zato so njihove izkušnje različne. Prav tako so 3 od 8 učiteljev moški, saj naju je zanimalo, če učitelji moškega spola nasilje vidijo drugače kot ženske učiteljice.

Zavedava se, da je vzorec učiteljev majhen in bi bilo zanimivo v bodoče raziskovati tudi v tej smeri, a kljub temu lahko narediva po opravljenih intervjujih nek zaključek.

Ugotovila sva:

- Vsi učitelji, ki so sodelovali imajo v svoji dobi poučevanja izkušnjo nasilja, kjer so učenci zatrjevali, da gre za šalo, učitelji pa so mnenja, da je šlo za nevarno dejanje, ni pa nujno, da je šlo za namensko nasilje. Gre za razna potiskanja, spotikanja in pretepe.
- 6 učiteljev od 8 je mnenja, da fizičnega nasilja ni več kot ga je bilo, ko so začeli poučevati. So pa v večini vsi mnenja, da se zdaj o tem več govori in da je več verbalnega nasilja (mlajši otroci) in spletnega nasilja (starejši otroci).
- Učitelji izpostavljajo, da so učencem v večini kršene pravice do izobraževanja. Nekateri učenci namreč z neprimernim vedenjem in motenjem pouka jemljejo pravico do mirnega učnega procesa tistim učencem, ki si to želijo.
- Učitelji predlagajo, da bi bilo potrebnega več ozaveščanja o nasilju in njegovih posledicah, večina jih je mnenja, da je k procesu učenja o nasilju potrebno vključiti starše.

Po opravljenih in analiziranih anketah ter intervjujih lahko primerjava mnenja ljudi, ki so šolanje končali in ljudmi, ki so v delo v šolah še vedno vpeti, torej učitelji. Nisva naredila ankete namenjene učencem, ker v tem živiva. Ta svet pozna. Nekaj, kar je za nas šala, je za nekoga drugega neprijetnost.

Ljudje, ki so sodelovali v anketi, so mnenja, da je samega nasilja v šolah več kot nekoč. Če samo pogledamo ali poslušamo medije, vidimo, da je govora o nasilju veliko več kot nekoč. Prisotna so tudi družabna omrežja, kjer so vidni posnetki in fotografije. Tega nekoč ni bilo in hitro si lahko ustvariš mnenje, da je nasilja več. Strinjamo se lahko z učitelji, ki pravijo, da se o tem več govori. In prav je tako. Nasilja nikakor ne moremo pomesti pod preprogo.

Tako anketiranci kot intervjuvanci so mnenja, da se vzgoja začne doma. Da je premalo spoštovanja, ni jasnih mnenj in da si mladi preveč dovolijo. Vzgoja le tega je zato potrebna povsod. Doma, v šoli, na izven šolskih dejavnostih.

6. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Meniva, da je naloga, predvsem pa končni izdelek, torej didaktična igra, ki je na slovenskem trgu še ni, družbeno odgovorna z več vidikov. Izpostavila bova to, kar je najin prvotni cilj. Učiti spoštovanja, biti pošten in biti pravičen. Če lahko mladim ponudiva igro, skozi katero bodo dojeli, da je sobivanje med ljudmi lažje in prijetnejše, če upoštevaš našeta načela, sva k temu pripomogla več, kot sva si znala kadarkoli predstavljati. Če bomo ljudi ozaveščali o nasilju in posledicah le tega, bo morda v medijih manj slabih novic o nasilju v šolah.

Igra kot didaktični pripomoček lahko učencem pomaga do lažjega razumevanja pravic, nasilja, odgovornosti in solidarnosti. Učenci se skozi igro hitreje učijo in si neka dejstva lažje zapomnijo kot golo naštevanje v učbenikih.

Končni izdelek bova pustila v šoli, da ga lahko učenci koristijo pri vsebinah, kjer se to učijo. Želiva pa ga ponuditi tudi širši množici učencev in učiteljev, zato se bova povezala z nekaterimi ustanovami ali spremljala razpise, kjer bi igro lahko predstavila kot inovativni didaktični pripomoček.

7. ZAKLJUČEK

Vsak dan opazujemo, kaj se dogaja med samim poukom in med odmori. V veliki večini, na najino srečo, nisva tista, ki sva žrtvi nasilja, prav tako pa nasilja ne izvajava nad nikomer. Glede na raziskano v najini nalogi, bi si upala trditi, da tudi to ni čisto tako, saj sva se zagotovo že kdaj norčevala iz koga, vsekakor pa sva bila posmeha in norčevanja deležna tudi sama. Hec, kot mu pravimo, je del našega vsakdanjika in ne zavedamo se, da je morda lahko zabaven samo za eno stran.

Izdelati igro, ki bo hkrati zabavna in poučna, niti približno ni bilo enostavno. Že res, da sva imela dobro idejo in dobro osnovo, a lahko bi rekli, da je to bil le prototip⁷. Šele po izdelavi prototipa se je začelo pravo delo. Veseli naju, da sva igro s pomočjo oblikovalca pripeljala do te mere, da je najin produkt primeren za didaktični pripomoček. Če bo kdaj na kakršenkoli način prišel na prodajne police ali pa bo del akcije ozaveščanja mladih o pravicah, bova resnično uspela nekaj, kar si niti nisva znala predstavljati.

Hec ni šala. In šala niti približno ni trpljenje nekoga drugega.

⁷ Izdelek izdelan za testiranje.

8. PRILOGE

Anketa

(dostopna na <https://1ka.arnes.si/a/ffa0c624>)

Spol: Moški Ženski

Starost: 20–29 let 30–39 let 40–49 let 50–59 let 60 ali več let

1. Na kakšne načine ste si popestrili odmore v času obiskovanja osnovne šole?

Ni bilo časa za popestritev.
Igrali smo se zabavne igre.
Norčevali smo se drug iz drugega.
Pretepali smo se.
Drugo:

2. Kdaj se po vašem mnenju konča šala in začne nasilje?

Ko vsi udeleženci tako želijo.
Ko tako želi žrtev.
Ko tako želi izvajalec šale/nasilja.
Ko se kršijo pravice nekoga od udeležencev.
Ko dejanje nekdo prekine.

3. Menite, da je v današnjih šolah več kršenja pravic med učenci kot nekoč?

Da
Ne

4. Prosim, utemeljite izbran odgovor na prejšnje vprašanje.

5. Kaj za vas pomeni beseda HEC?

9. VIRI

- Aničič, K. in drugi (2002). Nasilje – Nenasilje. Priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol. Ljubljana: Alfagraf Trade.
- Kuhar, R. in drugi (1999). O nasilju: Priročnik za usposabljanje. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Mugnaioni Lešnik, D. in drugi (2009). Nasilje v šoli: Opredelitev, prepoznavanje, preprečevanje in obravnava. Kranj: Šola za ravnatelje.
- Okoliš, S. (2008). Zgodovina šolstva na Slovenskem. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
- Pulko, L. (1999). Uporaba didaktične igre pri pouku matematike. Matematika v šoli.

SPLETNI VIRI:

- Amnesty International: Šola človekovih pravic (pridobljeno 23. 11. 2023):
<https://sola.amnesty.si/o-clovekovih-pravicah.html>
- Bibaleze: Kako in zakaj so družabne igre koristne za otrokov razvoj (pridobljeno 15. 1. 2024)
https://www.bibaleze.si/razvoj_otroka/kako-in-zakaj-so-druzabne-igre-koristne-za-otrokov-razvoj.html
- Fran (Pridobljeno 2. 11. 2023):
<https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=pravica>
<https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=nasilje>
<https://www.fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar/4286730/hc?FilteredDictionaryIds=193&View=1&Query=hec>
- Miro Cerar: Človekove pravice in dolžnosti (pridobljeno 20. 11. 2023):
<https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/kolumne/10260>
- Glasilo Uradni list RS: Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli (pridobljeno 20. 11. 2023):
<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/10911/>
- Glasilo Uradni list RS: Zakon o preprečevanju nasilja (pridobljeno, 10. 12. 2023):
<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/84974>
- Klemen, N: Otroška igra (pridobljeno 4. 1. 2024)
https://www.ringaraja.net/clanek/otroska-igra_733.html
- Pravno informacijski sistem: Uredba o varnosti igrač (pridobljeno 20. 1. 2024)
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED5326#>
- Tomažin, I: Igra in razvoj otroka (pridobljeno 15. 1. 2024)
<https://izriis.org/2020/12/16/igra-in-razvoj-otroka/>